

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості мотивації до навчальної діяльності у молодших школярів із затримкою психічного розвитку

Виконав студент групи СО-4
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Карпачов Кирило Андрійович
Керівник: Бессараб А.О.
Рецензент: Облес І.І.
Нормоконтроль _____ Юлія КЛОЧКОВА

Запоріжжя
2021 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 40 с., 44 джерела, 1 таблиця, 5 додатків.

Об'єкт дослідження: мотивація молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Мета роботи: виявити особливості мотивації до навчальної діяльності в молодших школярів із затримкою психічного розвитку та розробити корекційну програму з підвищення їх рівня мотивації.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукової літератури; анкетування, діагностичні методики дослідження навчальної мотивації; метод кількісного та якісного аналізу.

Мотиви навчальної діяльності різноманітні, існують їх класифікації за різними підставами. При цьому більшість дослідників використовують критерії, пов'язані зі змістовними характеристиками й особливостями перебігу навчальної діяльності. Кожен мотив має свій підтекст та рівень. Діти із затримкою психічного розвитку мають певні специфічні особливості мотивації до навчальної діяльності. Їх мотивація значно відрізняється від нормотипового розвитку. Це позначається на можливості сприймати та аналізувати нову інформацію, яку вона отримує при навчанні. Усе це зумовлює актуальність цього дослідження.

ЗАТРИМКА ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ, ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, МОТИВАЦІЯ, НАВЧАЛЬНИЙ МОТИВ, ІГРОВИЙ МОТИВ, ЗОВНІШНІЙ МОТИВ, ПОЗИЦІЙНИЙ МОТИВ, СОЦІАЛЬНИЙ МОТИВ, МОТИВ ОТРИМАННЯ ОЦІНКИ, РІВЕНЬ МОТИВАЦІЇ, ОСОБИСТІСТЬ.

ВСТУП

Актуальність роботи. Зростання числа дітей з відхиленнями в психічному й соматичному розвитку є однією з проблем сучасного суспільства. Екологічне неблагополуччя, пришвидшення темпу життя, криза інституту сім'ї, економічна нестабільність є причинами того, що лише одного з п'яти новонароджених малюків можна вважати здоровим. Щороку стає дедалі більше дітей із соматичними та нервово-психічними патологіями, спостерігається зростання числа складних, поєднаних порушень розвитку. Одним з поширених відхилень є затримка психічного розвитку (ЗПР).

Відомо, що одним з найважливіших регуляторів поведінки й діяльності людини є мотиваційна сфера. Зокрема, Л. І. Божович, як і більшість інших педагогів та психологів, розглядала мотив як вищу форму регуляції діяльності. Вона писала, що «для більш продуктивного навчання в школі важливо не те, що знає і вміє дитина, а те, наскільки вона хоче оволодіти цими навчальними знаннями і вміннями» [15]. У зв'язку із цим питання підвищення продуктивності навчальної діяльності на основі мотиваційних факторів є актуальним.

Враховуючи цей підхід, вчені А. К. Маркова та М. В. Матюхіна досліджували мотиви вступу до школи й навчальної діяльності нормотипових школярів. Питання впливу мотивації на продуктивність діяльності учнів розкрито в працях З. І. Калмикової, І. Ю. Кулагіної, Б. П. Мартиросяна та ін.

Вплив рівня розвитку пізнавальних процесів на мотивацію навчальної діяльності школярів із ЗПР висвітлено в публікаціях В. Н. Брайтфельда та Л. В. Кузнецової. Вони зазначали, що позитивна мотивація діяльності молодших школярів із ЗПР сприяє більш стійкій та тривалій працездатності, прояву наполегливості й самостійності в роботі, більш успішному та

ефективному навчанню, що приводить до підвищення продуктивності діяльності школярів із затримкою психічного розвитку [10, 23].

Психолого-педагогічні дані проявів мотивації навчальної діяльності молодших школярів із затримкою психічного розвитку вказують на те, що основний дефект, як правило, органічний, спотворює формування успішної навчальної діяльності. У дітей мотивація до навчання не може довгий час підтримувати навчальну діяльність і поступово втрачає своє значення. Зокрема, Н. Л. Білопільська, І. Ю. Кулагіна, М. С. Певзнер у своїх працях наголошували на важливості формування навчальної мотивації дітей цієї категорії, оскільки вона надає навчальній діяльності значущості. Л. С. Виготський вказував на зумовленість соціальною опосередкованістю навчальної діяльності, а також на провідну роль навчання в розвитку аномальної дитини.

Недостатня кількість наукових досліджень теоретичних основ корекційної роботи, спрямованих на підвищення продуктивності навчальної діяльності молодших школярів із затримкою психічного розвитку на основі врахування мотиваційних факторів, дає підстави говорити про необхідність вивчення навчальної мотивації дітей цієї категорії.

Об'єкт дослідження – мотивація молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Предмет дослідження – особливості мотивації до навчальної діяльності першокласників із затримкою психічного розвитку.

Мета дослідження – виявити особливості мотивації до навчальної діяльності в молодших школярів із затримкою психічного розвитку та розробити корекційну програму з підвищення їх рівня мотивації.

Для досягнення мети поставлено такі завдання дослідження:

- розглянути теоретичні засади дослідження мотивації до навчальної діяльності школярів на основі аналізу психолого-педагогічної літератури;
- охарактеризувати особливості навчальної мотивації першокласників;

- виявити особливості навчальної мотивації першокласників із ЗПР на основі експериментального дослідження;
- розробити корекційну програму з підвищення рівня мотивації в першокласників із ЗПР.

Методи дослідження: аналізу та синтезу, узагальнення – для опрацювання понятійно-категоріального апарату дослідження, визначення напрямів підвищення рівня мотивації першокласників із затримкою психічного розвитку; анкетування, діагностичні методики дослідження навчальної мотивації – для з’ясування особливостей навчальної мотивації першокласників із затримкою психічного розвитку; метод кількісного та якісного аналізу – для обробки отриманих результатів.

Апробація. Результати дослідження доповідалися на ХХІХ Міжнародній науковій конференції студентів і молодих учених «Наука і вища освіта» (м. Запоріжжя, 11 листопада 2020 р.).

Структура роботи: бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

За результатами аналізу наукової літератури та емпіричного дослідження можна зробити такі висновки.

1. Розглянуто теоретичні засади дослідження мотивації до навчальної діяльності школярів на основі аналізу психолого-педагогічної літератури. У сучасних умовах розвитку суспільства значно зростає роль активності та ініціативності особистості. Це пов'язано з тим, що саме мотивація визначає успішний перебіг усіх пізнавальних процесів особистості, сприяє підвищенню працездатності й забезпечує ефективність усього освітнього процесу.

Існують класифікації мотивів навчальної діяльності за різними критеріями. При цьому більшість дослідників використовують ті, що пов'язані з змістовними характеристиками й особливостями перебігу навчальної діяльності, за якими мотиви діляться на зовнішні й внутрішні.

2. Охарактеризовано особливості навчальної мотивації першокласників. Загалом у мотивації навчання в першокласників можна виділити позитивні й негативні сторони. Специфікою початку навчання є низький рівень мотивації змістом і процесом навчання, які передбачають виражену потребу виявляти інтелектуальну активність. Навчальна діяльність першокласників із ЗПР є найважливішим джерелом засвоєння освітньої програми та успішності в навчанні. Ця категорія учнів гостро потребує ефективних технологій, що сприяють підвищенню продуктивності навчальної діяльності й базуються на врахуванні індивідуальних мотиваційних факторів навчання, що має вплив на процес соціалізації особистості в цілому.

Навчальна мотивація першокласників із ЗПР спонукається не одним, а цілою системою різноманітних мотивів з переважанням домінантного. У них формується досить сильна мотивація до навчання в школі, яка виражається у

відчутті потреби відвідувати школу (носити шкільну форму, ранець), включитися в нову для нього діяльність – навчання, зайняти нове становище серед оточення.

Виявлено особливості навчальної мотивації першокласників із ЗПР на основі експериментального дослідження. Проведено дослідження навчальної мотивації в першокласників із затримкою психічного розвитку на базі Загальноосвітньої санаторної школи-інтернат I–III ступенів комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради в три етапи. Випробуваними стали діти віком 6–7 років із затримкою психічного розвитку. Серед них сім хлопчиків та вісім дівчат. На першому етапі дослідження отримано дані про рівень мотивації до навчальної діяльності в дітей. На другому – проведено діагностику та визначено вид мотивації до навчання, що домінує. Завершальним третім етапом був аналіз та тлумачення результатів дослідження навчальної мотивації першокласників із затримкою психічного розвитку.

У першокласників із ЗПР рівень сформованості мотиваційної сфери помітно знижений. При цьому більшість з них володіють значними потенційними можливостями розвитку мотиваційної сфери і, як наслідок, підвищення інтересу до навчальної діяльності. Ігрові мотиви є більш актуальними, як і мотиви отримання оцінки, а також зовнішні мотиви підпорядкування вимогам дорослого. Інтелектуальне завдання, непривабливе саме по собі, під дією ігрового мотиву стає для них цікавим.

Встановлено, що в першому класі в дітей переважає зовнішня мотивація до навчання, причому негативні мотиви сильніші від позитивних.

3. На основі зібраних теоретичних даних та проведеного дослідження розроблено корекційну програму з підвищення рівня мотивації в першокласників із ЗПР з урахуванням мотиваційних особливостей навчання.